

Fjällboholmars samfällighetsförening

Styrelsen

Förslag 2011-04-239

Skötseln av vår gemensamma skogsmark - åtgärder för naturvärden, trivsel och säkerhet

Detta dokument har framtagits av Fjällboholmars samfällighets styrelse som underlag för en diskussion om skötseln av vår gemensamma skogsmark med samfällighetens medlemmar och behandling på kommande årsmöte.

Till en del innehåller det förslag till åtgärder vi kan genomföra på eget initiativ men det finns också sådant som faller under 'trädfällning' och därmed, beroende på omfattningen, kräver godkännande av Skogsstyrelsen alternativt av denna särskilt upprättad skötselplan samt tillstånd från Norrtälje kommun.

'Skogsgruppen' bakom detta dokument: Olle Tjärnberg, Tor-Björn Larsson & Christer Elfving

Bakgrund

Skogs- och kulturhistoria

Väddös kustnära område, till vilket vår samfällighet hör, är starkt påverkat av den tidigare högre havsytan – landhöjningen är fortfarande påtaglig – och det finns stora partier med hållmarker och starkt utsvallade marker. I svackor har dock (något) finare material samlats och det finns stråk av rätt produktiv mark även inom vårt område. Till bilden hör också att området är kalkrikt, främst beroende på skalgrus som skyfflats in i området från havsbotten under istiden. Kalkrikedomen avspeglas bl a i floran, vi har ett flertal orkidéer och andra kalkberoende arter.

Sammanfattningsvis domineras vår skog främst av:

- Tall av den vackra Roslagstypen med oregelbunden krona och kraftiga grenar. Typiskt små senvuxna hållmarkstallar men även en del rätt stora äldre tallar som växte upp i det mer öppna beteslandskapet.
- Gran - alldeles intill stranden genetiskt anpassad till vegetativ förökning liksom i fjällen. Förekommer ofta som en del av skogen och håller på att ta över på friska marker alltsedan betet upphört (skogen tättnar, en skuggas ihjäl och hassel trängs tillbaks). Vi har (ännu) inga riktigt stora grova granar men en hel del medelålders samt en rik underväxt av smågranar vilka, om de får utvecklas fritt, kommer att dominera stora delar av vår skogsmark om några decennier.
- Björk finns som ett vanligt inslag på de flesta marker.
- Asp. En hel del medelstora aspar finns vilka har potential att utvecklas till riktiga praktträd.
- Klibbal är vanlig på fuktigare marker (gråal lär också finnas).
- Ask förekommer sparsamt – ofta med spår av kulturutnyttjande (hamling).
- Av ädla lövträd är lönnen vanligt förekommande, men har ej hunnit utvecklas till riktigt stora exemplar. Lind finns enligt uppgift i reservatet men har ej påträffats inom vårt område. Eken har sin naturliga nordgräns vid Dalälven, vilket är den biologiska norrlandsgränsen, men någon utväxt ek har (ännu) ej påträffats (småplantor lär förekomma).
- Sälg finns det rätt gott om, ofta stora flerstammiga exemplar vilka beroende på igenväxningen är stadda i avdöende (ingick liksom t ex asken i lövängar i det gamla kulturlandskapets lövängar). Se också faktaruta.
- Hassel förekommer rikligt och är eventuellt också en kulturrest (favoriserades bl a beroende på efterfrågan på nötter). Igenväxningen missgynnar hasseln (och dess fruktsättning) och den av hasselnötter beroende nötkråkan har generellt minskar i antal i Roslagen (har setts i vårt område, men inte de senaste åren).

Stora mäktiga sälgar levererar mat och fungerar som bostad till så många djur i den viktiga näringskedjan. Det gäller både antalet olika arter och antalet djur i varje art. Och det är både som ung sälg och stort träd eller när den dött och får ligga kvar i naturen. När de övervintrande humledrottningarna kommer ut på våren är det livsviktigt att de får tag på "högoktanigt bränsle" för att komma igång med bobyggandet. **Många skalbaggar lever** på och i sälgen, både som larver och färdigutvecklade insekter. Europas minsta skalbagge upptäcktes i en sälgticka för 20 år sedan av Bengt Ehnström. Skalbaggen fick namnet Baranowskiella ehnstromi, efter upptäckaren och det lilla djuret är mindre än 0,3 millimeter!

De första vårfåglarna, gran- ärt- och lövsångare, hittar viktig föda i sälgen som surrar av insekter. Sälgen har förr hamlat och använts till kreatursfoder och eftersom älgen föredrar sälgen framför tall, skulle det vara klokt av markägare, som vill ha tallen kvar, att låta sälgen vara kvar.

Från intervju med entomologen Bengt Ehnström

Vårt område var en del av Fjäll bys utmark, dvs under lång tid var det en del av byns betesmark. Det finns också spår av lador och någon smärre bosättning i anslutning till den f d åkermarken. Eftersom vårt område tidigare var den mest avlägsna delen av byns utmark och dessutom till stora delar erbjöd ganska magert bete kan man anta att området aldrig varit helt trädlöst, tvärtom har säkert skogen periodvis varit relativt sluten. Under senare delen av 1800-talet var dock i princip all mark i Sverige hårt utnyttjat för bete och produktion av vinterfoder. Detta avspeglas i den periodvisa hungersnöden och stora emigrationen. Under just denna tid var säkerligen också vårt område i det närmaste trädlöst. Även om det under 1900-talet skedde en minskning var skogsbetet rätt intensivt ända tom 1940-talet; efter kriget upphörde hållandet av betesdjur i skogen rätt abrupt med igenväxning som följd.

Bild 1, som visar ett sentida skogsbete på Vaddö, ger en ide om hur åtminstone delar av vårt område såg ut för ett halvsekel sedan. Typiskt för de öppna skogsbetesmarkerna är t ex enbuskar, vi ser resterna av dessa i många av våra skogspartier där de för en tynande tillvaro i takt med att skogen sluter sig.

Bild 1. Sentida hagmarksbete på Vaddö

Sedan ett halvsekel, dvs sedan skogsbetet upphört, sker en stark igenväxning med framför allt gran i vårt område, i varje fall i de mer frodiga delarna. Denna granens frammarsch pågår för fullt. Karaktäristiskt för denna spontant uppkomna skog är den stora variationen i trädslag och trädstorlek samt – åtminstone i början – en viss luckighet i bestånden, något som vi återkommer till när det gäller målsättningen för skötseln.

På skogsmarken väster om kustvägen (som fortfarande tillhör bönderna i Fjäll by m fl) har den spontant uppkomna skogen nu nått en ålder och ett utvecklingsstadium som lämpar sig för slutavverkning. Avverkningar är också i full gång och den trevliga svamprika skogen ersätts med planterad, likformig produktionsskog. Vårt naturreservat – Tullviksbäcken – skapades med det enda syftet att värna havsöringen, men på köpet innehåller reservatområdet en hel del skogsmark som lämnats till fri utveckling. Helt klart kommer reservatskogen att te sig alltmer unik och möjligheten att förstärka naturvärdena viktig att ta hänsyn till när vi sköter vårt område. Till yttermera visso har skogsskiftena söder om vårt område, i princip hela skogsområdet mellan havet och kustvägen fram till Havsskogen, klassats som nyckelbiotop, jfr nedan, och man kan hoppas att karaktären även hos detta kommer att bibehållas.

Bild 2. Vi har gott om svamp i vår skog. De bästa ställena för t ex trattkantareller hittar man dock i skogarna väster om kustvägen - men dessa hotas förmodligen av omvandlingen till planterade bestånd.

Det finns fortfarande rätt öppen tidigare odlad mark i naturreservatet – samt spår av två mindre bosättningar samt områden där slåtter och lövtäkt förekom. Skog med spår av tidigare löväng finns också inom vårt område. Ett mer sentida bete (kvigor) förkom också inom en del av reservatet som därefter bl a planterades med tall. Före områdets exploatering -inkl kustvägens anläggande - fanns en enkel väg från öns insida ned till 'fiskedragsplatsen' vid stranden.

Gällande regler

För vår gemensamma mark gäller ett förhållandevis komplicerat regelverk. Viktigast att ta hänsyn till när det gäller skogen är:

Naturvårdslagstiftningen

Viktigast i detta sammanhang är det angränsande Tullviksbäckens naturreservat (se också om nyckelbiotoper nedan). Vår relation till naturreservatet reglerades vid anläggningsföretningen av år 1983 (framgår av aktbilagorna). Huvudsakligen behandlas vattenfrågor. Själva naturreservatet inrättades 1988 och omfattar ca 90 ha landarea (till detta kommer drygt lika stor vattenarea). Skogsmark inom reservatet ansluter till vårt område utmed hela strandzonen och vidare genomkorsas vårt område av en skogsridå hörande till reservatet utmed södra fåran av Tullviksbäcken.

Naturreservatet är viktigt för oss ur rekreationssynpunkt (strandzonen med badvik och badklippor, en del av Roslagsleden och den gamla stigen utmed södra bäckfåran mot Fjällbostrand och Kvarnsandsbadet). Vidare bör vi i möjligaste mån sköta vår skog så att reservatets naturvärden behålls/förstärks. Det finns en skötselplan från 1989 för reservatet med vissa riktlinjer för skogsutvecklingen (huvudsakligen lämnas skogen till fri utveckling, hindrande/farliga omkullfallna träd tas bort i första hand utmed stigen). En mer modern bevarandeplan upprättades 2007 i samband med rapportering till EU (reservatet har inkluderats i det s k Natura 2000 nätverket enligt EU:s art- och habitatdirektiv). Planen är intressant ur skogsvårdsperspektiv och ger t ex riktvärden för mängden död ved som på sikt eftersträvas:

- Hällmarkstallskog: > 5 skogskubikmeter/hektar
- Näringsrik granskog: > 30 skogskubikmeter/hektar
- Lövsumpskog: >15 skogskubikmeter/hektar

Hällmarkstallskogen är lågproduktiv och relativt stabil men rymmer en viss mängd (knappast 5 skogskubikmeter/hektar) döda stående och fallna tallar inom vårt område (liksom på många andra ställen). Lövsumpskog har vi ytterst lite av medan rätt stora delar av skogen inom området kan anses kunna klassas som näringsrik granskog (även om vi har stor trädslagsblandning). Helt klart är all död ved – vi är långt under ovanstående riktvärden - i dessa skogar inom vårt område ett värdefullt bidrag till reservatets biologiska funktion och de arter – hackspettar osv - som är beroende av ett landskap med stora mängder död ved.

Naturreservatet har sedan en tid fått en aktiv och intresserad förvaltare genom Skogsstyrelsen i Norrtälje, som även lämnat värdefulla tips om hur vi kan förstärka naturvärdena på vår skogsmark.

Död ved, till exempel stående eller liggande trädstammar och stamdelar, är ett livsvillkor för en mängd arter inom vitt skilda grupper. För vissa organismer är den döda veden föda; för andra fungerar den som boplatz, växtplats eller skydd. En stor del av de vedlevande arterna har specifika krav på exempelvis trädslag, vedens grad av nedbrytning eller stammarnas grovlek.

Dagens omfattande skogsbruk gör att tämligen få träd numera når så hög ålder att de dör en naturlig död. Mängden död ved är därför mycket mindre jämfört med ursprungstillståndet, och många av de arter som är knutna till den döda veden är i dag hotade eller sällsynta.

Naturvårdsverkets webbplats

Skogsvårdslagen och Skogsstyrelsens naturvårdsarbete

Skogsvårdslagen (1979:429) omfattar i princip all skogsmark och reglerar hur skogsbruk får bedrivas; fr a hur man får avverka skog och vad man måste göra för att säkerställa förnygring efter avverkning. Skogsstyrelsen – numera det samlade namnet på både den centrala myndigheten och lokala organ (tidigare skogsvårdsstyrelser) - har tillsynsfunktion och utför en hel del konkret arbete (utbildning, rådgivning, planläggning, plantförsörjning samt naturvård - t ex skötsel av naturreservat).

Skogsstyrelsen bedriver också ett omfattande naturvårdsarbete, med stöd av skogsvårdslagen, naturvårdslagen, bidrag och frivilliga överenskommelser. Riksinventeringar har skett av värdefulla sumpskogar samt av nyckelbiotoper innehållande hotade arter och skogstyper:

- Inom vårt område har en sumpskog (område x nedan) identifierats. Skogsstyrelsen anger att 'för bevarandet av sumpskogarnas naturvärden är det avgörande att vattnets flöden och beskuggningen av marken kan bibehållas. De arter som är beroende av stabila förhållanden i form av fuktighet, temperatur, ljus och vind slås annars lätt ut.'
- Hela skogsmarken (26.8 ha) mellan vårt område och Havsskogen har klassificerats som nyckelbiotop med följande beskrivning: 'Hällmarkstallskog med fuktiga stråk, rikligt med hänglavsprydda senvuxna träd, relativt gott om död ved. Området karaktär med olikåldriga, senvuxna träd, trädslagsblandning och luckighet bör behållas. Lågor och torra träd bör lämnas kvar i skogen'. Följande signalarter har påträffats (enstaka förekomst):

Dropptaggsvamp, fjällig taggsvamp, violettgrå tegellav, gammelgranslav, aspgelélav och stor aspticka.

För vår del kommer knappast prövning av avverkning enligt skogsvårdslagen bli annat än en formalitet, jfr bl a anläggningsbeslutet nedan. Uppdrar vi åt skogsstyrelsen att upprätta en skötselplan kan vi förutsätta att de åtgärder denna innehåller är i linje med skogsvårdslagens krav. Vissa andra bestämmelser i skogsvårdslagen kan dock aktualiseras. Så innebär skogsvårdslagen 29 paragraf en skyldighet för markägaren att vidta åtgärder mot insektskrångningar vilka bl a innebär att döda och/eller skadade träd ('död ved') måste tas om hand vid mer omfattande stormfällningar, bränder mm. För närvarande är gränsen för åtgärd 5 kubikmeter färsk död ved/hektar (vilket är rätt mycket, på Väddö skedde dock omfattande stormfällningar i slutet av 1980-talet).

Skogsstyrelsen upprättar också skötselplaner på uppdrag av markägare. Kostnaderna för detta debiteras markägaren fullt ut och skulle t ex i vårt fall hamna på något eller några 10 000-tal kr. I vårt fall, med hänsyn till prövningen av 'trädfällning/avverkning' är en av skogsstyrelsen upprättad skötselplan närmast en förutsättning för kommunens tillståndsprövning av annat än fällning av enstaka träd, jfr nedan.

Skötsel av skogsmarken intill elledningar

Prel text (utvidgas och stäms av mot aktuella förhållanden):

Vattenfall har för elförsörjningen s k ledningsrätt för luftledningarna inom samfälligheten (alternativt kan ett s k avtalsservitut ha bildats). Ledningsrätten regleras som regel genom avtal upprättat i samband med lantmäteriförrättning och skapar rätt för ledningsägaren att anlägga, nyttja och underhålla ledningarna. Den yta- dvs bredden på marken utmed ledningarna - som berörs preciseras också.

Vi kan/bör/måste kontakta Vattenfall för t ex nedtagning av träd inom det avstånd från luftledningar som berörs av ledningsrätten. Gissningsvis är det inom vår skogsmark 6 m å ömse sidor från luftledningarna.

Detaljplan och anläggningsbeslut

I anläggningsbeslutet 1983 (enligt anläggningslagen) för vår samfällighet urskiljs som gemensamhetsanläggning (utanför tomter, markerad på karta, arealuppgift saknas) bland mycket annat 'Parkmark' med följande notering: 'Skötseln av parkmarken skall syfta till att marken blir lättillgänglig ur rekreationssynpunkt. Avverkning skall ske i samråd med skogsvårdsstyrelse och byggnadsnämnd'.

Det finns vidare i ett tillägg till områdets detaljplan genom ett beslut av Länsstyrelsen 1976 vid fastställande av områdets detaljplan 'att trädfällning inom byggnadsplaneområdet inte får verkställas i vidare mån än som kan medges av byggnadsnämnden i samråd med representant

för skogsvårdsstyrelsen i länet. Förbudet, som inte gäller torra träd och ej heller områden som utlagts till vägmark...'

Länsstyrelsens beslut förefaller identiskt med anläggningsbeslutet med undantag att 'avverkning' ersatts med 'trädfällning'. Detta kan möjligen ses som ett förtydligande eftersom anmälningspliktig avverkning enligt skogsvårdslagen gäller ytor över 0,5 ha som skall slutavverkas – trädfällning gäller även enstaka träd! Torra träd får tas bort (!) och vidare är det inget hinder att röja diken utmed våra vägar.

Enligt telefonkontakt med Bygg- och miljökontoret, Norrtälje kommun är det Länsstyrelsens trädfällningsförbud vi har att rätta oss efter. Det finns två vägar för tillstånd - båda förenade med avgift för prövningen ('typ 'bygglov' men det kallas 'marklov'):

- Avverkning av enstaka träd ('upp till 6-8 st') kan lämpligen begäras av samfällighetens styrelse. Viktigt att närmast berörda fastighetsägare är positiva. Kostar 1700 kr¹.
- Tillstånd kan även ges till mer yttäckande trädfällning – rönjningar, gallringar osv Dock ser kommunen som en närmast tvingande förutsättning att en skötselplan upprättats av Skogsstyrelsen och att åtgärderna framgår av denna. Samfälligheten bör ha diskuterat skötselplanen vid ett årsmöte och styrelsen bör bifoga årsmötesprotokoll till en ansökan att få genomföra åtgärder enligt planen. Kommunens tillstånd kan man få tillstånd till den facila kostnaden av 4300 kr medan däremot en skötselplan upprättad av Skogsstyrelsen kostar betydligt mer.

Förslag till föreningens hantering av ovanstående ges i följande avsnitt.

¹ Tillstånd i efterhand kostar 4 ggr detta belopp enligt samma princip som för bygglov. Enligt uppgift gör t ex kommunen en besiktning om en anmälan inkommer att avverkning skett (gäller även småträd!) och beviljar i bästa fall tillstånd i efterhand.

Målsättning för skötseln och planering av åtgärder

Vår skogsmarks begränsade och splittrade area samt de begränsningar trädfällningsförbudet innebär utesluter ett skogsbruk inriktat på ekonomisk virkesproduktion. Anläggningsbeslutet betonar att vår skog skall skötas för de boendes trivsel och rekreation. Detta bör inte vara oförenligt med att låta vår skog utvecklas mot en naturskog med ett rikt växt- och djurliv, gärna på ett sådant sätt att naturvärdena i Tullviksbäckens naturreservat förstärks.

Bild 3. Ett av våra få hålträd.

I vissa lägen kan det finnas konflikt mellan rekreationsintresset och det de boende upplever som estetiskt tilltalande och önskan att skapa goda förutsättningarna för den biologiska mångfalden. Det mest uppenbara exemplet är skadade, döende och torra träd. Upplysning om de biologiska värdena – inte alltid omedelbart tilltalande! – kan minska dessa problem men i vissa fall måste man nog låta de estetiska aspekterna gå före.

Som regel uppfattas inslag från det äldre kulturlandskapet som tilltalande, exv hassellundar och större träd som fått utvecklas fritt. Dessa är också biologiskt värdefulla. Bibehållande av slättermark är arbetskrävande men i några fall vore det värdefullt att bevara ängsfragment i anslutning till öppnare skogsbryn med en och hassel.

Aktuella åtgärder

A. Tillståndspliktiga åtgärder mht Länsstyrelsens avverkningsförbud och/eller anläggningsbeslutet för området. Åtgärderna måste konfirmeras i en skötselplan för området upprättad av Skogsstyrelsen.

- Avverkning av träd på vår gemensamma mark vilka om de faller kan skada byggnader på våra tomter. Risken att illa placerade träd skall falla på hus skapar osäkerhet hos den som kan

drabbas. Samfällighetsföreningen torde vara ersättningsskyldig (via försäkring?) och det är därmed vårt gemensamma ansvar att ta bort sådana träd när tomtägare påtalar detta. Styrelsen bör därför (efter besiktning) söka marklov – om möjligt för flera träd samtidigt - och uppdra åt lämplig person att fälla. Fällda träd bör kvarlämnas som död ved.

- Konventionell avverkning inklusive gallring. Vår skog är till stor del stadd i igenväxning med bl a gran. Gallring/plockhuggning skulle därför i och för sig på många ställen skapa en mer varierad och tilltalande skogsstruktur (och möjliggöra gynnandet av skogselement som hör ett mer öppet landskap till som en och hassel) men en skogsavverkning – även 'naturvårdsanpassad! Innebär flera problem:
 - Körsador på marken från utforslingen av träden – måste ske med traktor (kan minimeras men inte helt undvikas om detta sker vintertid)
 - Ansamling av ris. Möjligen kan grenar och toppar tas om hand för energiändamål. Tveksam åtgärd i ett bebyggt område eftersom riset brukar få ligga över sommaren för att torka (brandfara, fult).
 - En inte alltför hård gallring/plockhuggning blir dessutom knappast ekonomiskt självbärande, tvärtom kan detta innebära en betydande kostnad för föreningen (åtgärden knappast lämplig för t ex städdag, yrkesmän bör anlitas).

I skogsområdet väster om anläggningen genomfördes med årsmötets godkännande en gallring för ett tiotal år sedan. Avverkningsriset togs även om hand. Motiven för denna var delvis oklara ('skogen behöver skötas') men det var en uttalad förhoppning att generera en inkomst för samfälligheten. Något överskott blev det dock inte. Idag är det svårt att se var avverkningen skedde och bedöm den eventuella nyttan – till bilden hör också att något tillstånd i enlighet med Länsstyrelsens avverkningsförbud ej söktes.

- Avdödande av större granar. Ett alternativ, som föreslagits av reservatsförvaltaren, är att avdöda större granar genom ringbarkning. Ringbarkningen skär av trädets näringstransport till roten och är på sikt dödlig. Härigenom skapas således 'död ved' till nytta för en mängd organismer. I första hand bör granar som tränger t ex hassel och en avdödas. Skapande av torrgranar kan förväntas väcka en del diskussion bland föreningens medlemmar – en informations- och demonstrationsinsats krävs!

Bild 4. Ringbarkning fixas lätt på någon minut!

- Rökning av mindre granar. En mycket effektiv åtgärd att bromsa den pågående igenväxningen! Vissa områden/partier där detta särskilt förväntas öka det rekreativa värdet prioriteras. Kan med fördel göras av föreningens medlemmar i samband med städdagar eller varför inte arrangera gemensam julgransplockning (under uppsikt)?

B. Åtgärder som kan vidtas utan marklov och/eller skötselplan.

- Avverkning/nedtagande av enstaka torrträd är tillåtna enligt Länsstyrelsens beslut om avverkningsförbud. Döda och döende träd är dock värdefulla för växt- och djurlivet men kan upplevas som estetiskt störande t ex i anslutning till bebyggelse. Det kan därför vara lämpligt att tillmötesgå önskemål från samfällighetens medlemmar – i den mån sådana framförs! – att ta bort sådana uppenbart störande träd under t ex städdag.
- Anläggande av stigar. Vår skog är generellt inte särskilt strövvänlig. Detta beror mest på att vårt område är mycket småkuperat – små bergsbranter växlar med våtmarker. Dessutom är vissa partier redan starkt igenvuxna med gran och lövsly. Strövvänligheten skulle öka markant om ett antal stigar anlades. Reservatet begränsar möjligheten att anlägga mer preparerade stigar intill strandzonen – jfr Havsskogen! – men å andra sidan är framkomligheten i just denna rätt god, inte minst tack vare den nytillkomna sträckningen av Roslagsleden. Stigar är inte enbart en fråga för barmarkssäsongen. De ger även basen för hyfsade skidspår – vårt område är f n rätt onjuttbart för skidåkning! Hög prioritet har en rundslinga om 2-3 km! I flera delområden föreslås nedan stigar anläggas. Så långt möjligt bör stigarna vara naturliga utan markpreparering osv – inte minst av ekonomiska skäl! -men följande bör övervägas:
 - Spängning av kärrpartier: den småkuperade terrängen och rikliga förekomsten av kärrpartier nödvändiggör viss spängning. Detta bör utföras under städdag.

- Markpreparering i övrigt bör undvikas för bibehållande av naturkänslan. Det finns goda möjligheter att ta sig fram i området för den som kräver väg!
 - Röjning av hindrande sly och grenar mm uppstår i viss mån spontant men måste säkerligen genomföras här och var (städdag).
 - Utmärkning: det förekommer en hel del småstigar i området (delvis upptrampade av vilt) som ofta upplöses efter några tiotal meter. Många upplever att en märkning minskar naturkänslan men det skulle säkerligen uppmuntra nyttjandet av ett nätverk av stigar inom området om vi t ex märkte ut dessa med en gul färgmarkering (vi måste tidigt välja!).
 - Skyltning av 'sevärdheter': forn- och kulturminnen mm.
- Uppsättning av holkar är troligen en mycket effektiv åtgärd att skapa förutsättningar för hålhäckande fåglar och andra djur som är beroende av håligheter i träd. På sikt kommer förhoppningsvis mängden naturliga bohål öka men särskilt lite större holkar (som ju motsvaras av grövre träd) bör vara mycket välkomna för ugglor (kattuggla finns i området) och andfågel (t ex småskrak), jfr bild 0.

Bild 5. En holk för kattuggla (donerad av Per-Arne Hansson) har satts upp hösten 2010 inte långt från den sorkrika ängsmarken vid bäcken. Kattuggla ropar regelbundet i området.

Önskvärd utveckling och åtgärder inom markerade områden

Skiss över skogen (grönt) inom Fjällboholmars samfällighet med markerade 'skötselområden', se nedan. De ofärgade partierna intill småvägarna är tomter. Reservatet, inkl skog inom reservatet, är också ofärgat.

Område 1. Kustnära skog mellan väg 7 och strandområdet

Beskrivning

Som framgår av kartan är detta ett av våra större skogspartier. Det är dessutom mycket varierat, några exempel från söder till norr:

Bild 6. Område 1.

Förhållandevis gles och mager skog på starkt utsvallad mark (på grund av stenigheten inte helt lättgången!), här och var dock svårgenomträngliga granpartier. Relativt mycket stående och liggande döda träd, i bildkanten skymtar ett av de få hålträd som påträffats i vår skog (en död gran, avbildas närmare i avsnittet xx). Enbuskar i varierad kondition är tydliga spår av ett tidigare öppnare stadium (skogsbete) men igenväxningen går på denna mark rätt långsamt., jfr granen i förgrunden.

Bild 7. Hällmarkstallskog område 1.

En betydande del av området är vacker hällmarkstallskog med små myrpartier och branta klippbranter, bild 0. Inga påfallande stora tallar påträffande (magert).

Målsättning för skötseln

Skogen har inte obetydliga naturvärden i form av döda träd, trädslagsblandning och luckighet. Området kan till stor del lämnas för fri utveckling men igenväxningen med gran bör så långt möjligt begränsas i öppnare partier.

Fornminnet är ett potentiellt kulturhistoriskt värde.

Rekreativevärdet kan förstärkas genom en stig från väg 7:s slutända mot stranden (ev. anslutande Roslagsleden). Stigen kan gärna passera 'fornminnet', som bör förses med upplysningstavla. I närheten av forminnet är dessutom skogen relativt öppen med attraktiva gläntor.

I övrigt rätt begränsat värde för strövtåg eftersom terrängen är kuperad och det på sina ställen finns svårforcerade täta granpartier. På en bergknalle kan man, med viss svårighet, skymta havet. Åtminstone de magrare partierna och hällmarken är rätt ointressanta för svamp och bär. Närheten till tomter innebär störningsrisk.

Åtgärder:

- Mer information inhämtas om fornminnet och om så är motiverat sätts en informationstavla upp.
- En stig 'markeras' från väg 7:s slutända mot stranden. Stigen kan gärna passera 'fornminnet'. Stigen 'går upp' och bör inte prepareras annat än genom lättare röjningar av grenar o dyl. När den når gränsen till naturreservatet får inga röjningsåtgärder vidtas men en diskret anslutning till Roslagsleden kan vara lämplig.
- Smågranar borttages i magrare partier i områdets södra del. Lämpligt område att hämta julgranar!
- Småträd röjs för att bevara/förstärka gläntorna i områdets norra del (kring fornminnet).
- Uppsättning av fågelholkar (i avvaktan på att fler hålträd utbildas).

Område 2. Skog mellan väg 7 och Tullviksbäckens södra fåra (naturreservatet)

Beskrivning

Detta är ett medelstort skogsparti, jfr kartan, som omfattar hällmarkstallskog närmast tomterna väg 7 samt slutningen ned mot reservatets skog i anslutning till södra fåran av Tullviksbäcken. (reservatgränsen är f ö bristfälligt markerad med undantag mot det lilla skogsfragmentet i hörnet väg 6 och tillfartsvägen). Även detta skogsområde är mycket variabelt och innehåller i rikare delen en mängd lövträd inkl. en hel del död ved. Utöver tall och gran finns en hel del stora aspar, björk, sälg (jfr bild nedan), hassel och några små lönnar. Det pågår inte någon påfallande igenväxning med gran – smågranar är inte speciellt vanliga – men en del större granar finns. I det nämnda skogsfragmentet har dock igenväxningen gått mycket längre och stora granar dominerar åtminstone vissa partier.

Bild 8. Riklig lövförekomst, fr sälg (gammal slåtteräng?) område 2.

I sluttningen mot reservatet förekommer rikligt med lövträd, bl a flerstammiga sälgar - tecken på tidigare hamling/slätteräng? - jfr bild 0. Flera av dessa sälgar är stadda i avdöende (pga igenväxningen?). Idag är örtvegetationen frodig, dessvärre med rikligt med brännässlor. Värde för strövande sätts också ytterligare ned av tippade stubbar alldeles där en stig börjar vid korsningen mot väg 6. Det finns en del döda granar i skogskanten – estetiskt störande endast mot skogsfragmentet i hörnet mot väg 6. Skogsbrynen på motsatta sidan (mot tillfartsvägen och där stigen längs bäcken börjar) är däremot tilltalande, jfr bilden nedan, som visar ett ängsartat parti som röjs regelbundet på initiativ av fam Tjärnlund (2010 transporterades röjd vegetation bort för att gynna örtvegetation). Den nedre delen tillhör reservatet men i övrigt är området lämpligt för skötselinsatser.

Den antydda infarten vid brevlådorna har inspirerat till dumpning av ris och stubbar.

Bild 9. Bryn i område 2 som kan göras än mer tilltalande med lämplig skötsel (slätter, ta bort skuggande gran).

Målsättning för skötseln

Skogen har i de rikare delarna inte obetydliga naturvärden i form av rikligt med lövträd och döenden/döda träd. Området kan till stor del lämnas för fri utveckling – detta gäller särskilt skogsfragmentet i hörnet tillfartsvägen/väg 6. I det rikare partiet av huvuddelen skulle det inte skada att ringbarka några större granar. Det kan också vara estetiskt motiverat att ta bort enstaka döende träd mot vägen (en kandidat finns) men måttligt stora torra granar i skogskanterna bör generellt inte avverkas. Skogsbrynen/skogskanterna bör ägnas viss uppmärksamhet och bl a bör hassel gynnas genom att ett par större granar avdöas genom ringbarkning. Man skulle kunna tänka sig anlägga en stig som fortsättning på den antydda ned mot huvudstigen i reservatet. Kan vara av intresse också för skidåkning.

Åtgärder:

- Vård av de finare partierna av skogsbrynen på norra sidan i backen mot tillfartsvägen; slätter (!) för att gynna ängsvegetation och viss röjning för att ge ljus åt en och hassel. Längre upp (mot väg 6) skulle vacker bergtallskog exponeras om sly/träddridån mot vägen öppnades upp, t ex genom vedtäkt.
- I samband med 'brynskötseln' avdödas genom ringbarkning ett par större granar som skuggar/förtränger hassel.
- Omhändertagande av estetiskt störande kullfallna/avbrutna träd, i första hand den avbrutna granen mot väg 6.
- Uppsättning av fågelholkar (inga tydliga hålträd påträffade).
- Förbud att dumpa stubbar mm (ev. tas befintlig ansamling bort).
- En stig 'markeras' från tillfartsvägen ned mot Tullviksbäckens huvudstig (markeras till reservatgränsen).

Område 3. Skogen norr om norra tillfartsvägen

Beskrivning

En öppen yta (ca 30X30 m, 'infart' från Tullviksvägen) har tidigare använts som avstjälpningsplats för sly, grenar mm bl a vid föreningens städdagar. Tyvärr har även en del annat avfall tippats, jfr bild 0.

Bild 10. Avstjälpningsplatsen för ris mm i område 3 används också för annat avfall, jfr bild. Vi hittade också bildäck/sprängmattor.

Målsättning för skötseln

Åtgärder:

- Förbud att fortsatt dumpa ris, sly, stubbar mm på den traditionella platsen, som städas upp avseende bildäck mm.

Område 4. Skogsbeståndet väster om kustvägen

Beskrivning

Till samfälligheten hör ett mindre skogsbestånd väster om kustvägen (alldeles norr om norra tillfartsvägen). Skogen är delvis sumpskog, relativt tät och innehåller 2-3 större tallar, jfr bild 0. Bra svamplockningsmiljö.

Bild 11. En av de större tallarna i område 4.

Eftersom avverkning f n sker av skogarna väster om kustvägen, jfr bakgrundsavsnittet, har beståndet, trots sin ringa storlek, potentiellt stort värde som ett spontant uppkommet (och därmed mer varierat) parti som kommer att bryta av ett mer ensartade planterat skogsområde (och dessutom ha äldre träd). När intilliggande hygge planerades för några år sen tillfrågades samfälligheten om vi ville sälja beståndet (på rot) men dessbättre nappade dåvarande styrelse inte på erbjudandet.

Målsättning för skötseln

Skogen lämnas för fri utveckling mot naturskog (hög andel död ved samt möjlighet för större träd att vidareutvecklas är önskvärd).

Åtgärder:

- En större, vacker tall i kanten mot kustvägen bereds fortsatt möjlighet att utveckla kronan genom att 2-3 av de granar som tränger ringbarkas.

Område 5.

Beskrivning

Det förhållandevis stora markområdet i förlängningen av väg 5 består bl a av tidigare åker stadd i igenväxning men även förhållandevis frodig granskog (mot reservatgränsen), se foton. Ett riktigt stort grävlinggryt under en omkullfallen men ännu levande sälg förekommer också. En stig i förlängningen av väg 5 erbjuder enligt uppgift, sen den delat sig möjlighet att ta sig både till kustvägen och förbindelsestigen genom naturreservatet mot Fjällbostrand.

Bild 12. Område 5 domineras av f d åkermark med till en del är rätt långt kommen igenväxning av lövträd samt av förhållandevis frodig granskog, bilden visar en kandidat till 'Fjällboholmars största gran'.

Målsättning för skötseln

Förslagsvis lämnas området för fri utveckling, särskilt den grandominerade skogen är, om den fortsättningsvis lämnas till fri utveckling, en väsentlig förstärkning av naturreservatet. Det vore dock välkommet med initiativ för att åtminstone till en del hejda igenväxningen av åkermarken (där lövbestånd bildats bör detta lämnas till fri utveckling).

Åtgärder:

- Utmärkning (vid början väg 5 och inom vårt område) av stigen genom området
- Ev insatser för att bevara en del av f d åkermarken öppen efter diskussion med i första hand de boende på väg 5

Område 6. Skogen mellan kustvägen och väg 2

Beskrivning

En rätt smal men tät skogsridå som skyddar tomterna längs väg 2 för insyn och buller från kustvägen. Närmast kustvägen finns en ca 10 m bred remsa vilken hölls öppen för elledning. Sedan denna för några månader sen grävts ned är detta parti statt i igenväxning (f n finns sly på delar av sträckan, mest trivialt men några hasselbuskar alldeles i södra delen).

Bild 13. Igenväxning med sly utmed kustvägen. Viss röjning skedde på vårvintern 2011.

Målsättning för skötseln

Den befintliga skogsridån lämnas intakt. Man kan överväga att förhindra igenväxning av den öppna remsan mot kustvägen:

- Minskar risken för viltolyckor
- En vandringsstig kan anläggas (så man inte måste gå på kustvägen)
- Förstärkt brandgata

Åtgärder:

- Röjning av sly i den öppna remsan mot kustvägen, dels – om möjligt – vid den maskinella slyröjningen av vägkanterna dels manuellt (röjsåg) t ex i samband med städdag. Hasselbuskarna i söder sparas (märks ut)!

Område 7. Skogen i södra delen av vårt område

Beskrivning

Bild 14. Småkuperad terräng med ett par torrträd inom område 7

I områdets södra del hittar vi vårt största skogsparti. Det angränsar till bestånden mellan Fjällboholmar och Havsskogen vilka identifierats som nyckelbiotop (se Skogsstyrelsens naturvårdsarbete ovan) och beskrivningen 'Hällmarkstallskog med fuktiga stråk, rikligt med hänglavsprydda senvuxna träd, relativt gott om död ved. Området karaktär med olikåldriga, senvuxna träd, trädslagsblandning och luckighet ...' gäller även här. Tilläggas kan att mängden död ved är rätt måttlig (hittills) och att även om hällmarkstallskogen (med de för vårt område så karaktäristiska småbranterna) dominerar finns både kärrmark och grandominerade partier, se bilderna 0-0. Stora grova träd saknas.

Bild 15. Starrkärr

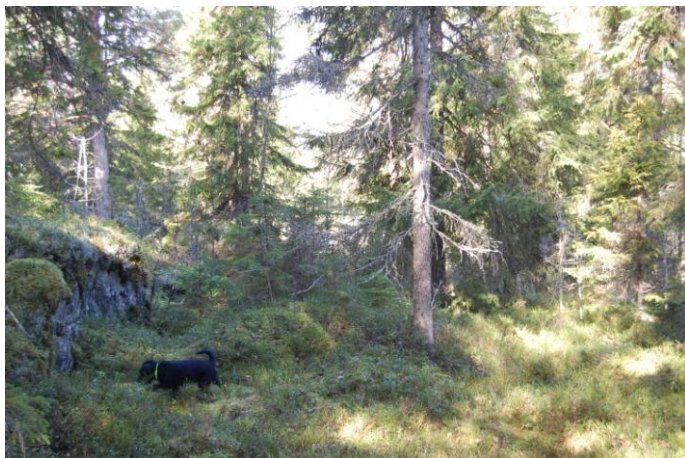

Bild 16. Kuperat grandominerat parti.

Ett litet men rätt fint bestånd finns i slutet av väg 16 (6 A), hållmarkstallskog och en brant ned mot ängarna (nedre parti reservatet). Ett antal hyfsat grova tallar.

Det finns en utmärkt stigförbindelse mellan väg 16 och stranden: Stigen börjar i icke-tomtmark (6 B) – de första 10-20 meterna rätt otillgängliga (stigen syns ej) men sen blir den desto bättre, se bild 0. Efter en trevlig skogspromenad (utanför vår mark) ansluter stigen till den nya sträckningen av Roslagsleden intill de f d svartbyggerna vid stranden. En mer otydlig anslutningsmöjlighet finns från slutändan av väg 14.

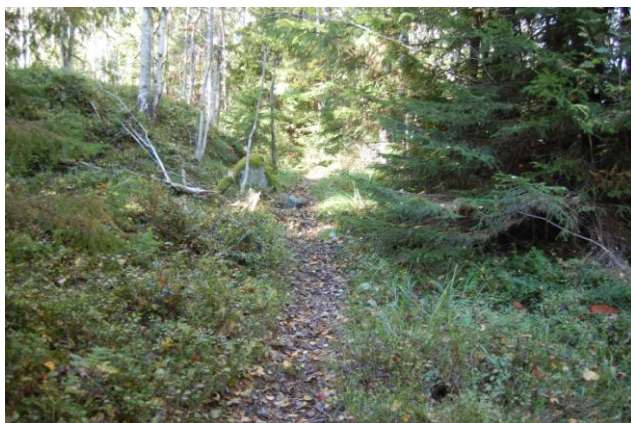

Bild 17 a-b. Stigen som förbinder Roslagsleden med väg 16 samt den nya sträckningen - på samfällighetens område! - av Roslagsleden sedan bebyggelsen mellan vårt område och Havsskogen erhållit bygglov.

Målsättning för skötseln

Dessa skogsbestånd bör helt lämnas för fri utveckling för att förstärka värdet av nyckelbiotopbestånden mot Havsskogen.

Stigen från väg 16 mot kusten är av värde för hela området (möjlighet att göra intressanta rundvandringar!) och på sikt kan stigen möjligen fortsätta på andra sidan vägen ned mot ängarna (röjning måste ske) – detta torde vara särskilt intressant som skidspår. Anslutningen från väg 14 måste för att denna skall bli av allmänt intresse tydliggöras genom att man går upp en och samma stig.

Åtgärder:

- 'Entrén' till stigen från väg 16 mot Roslagsleden synliggörs: utmärkning, röjning och ev. en liten spång över diket. Någon utmärkning eller t ex spängning (skulle behövas på ett ställe) längs stigen kan ej ske (annan markägare).

Område 8. Skogsriddån som angränsar mot gemensamhetsanläggningen

Beskrivning

Gemensamhetsanläggningen är områdets sociala medelpunkt och självfallet är utformningen av skogsbrynen mot denna viktiga för trivselen i området.

Bild 18 a-c. Skogskanterna norr om gemensamhetsanläggningen från öster till väster.

Vi koncentrerar oss på den norra delen (övriga är inom reservatet eller ej så betydelsfulla). Från väster till öster kan man urskilja tre huvudpartier (vilka dock ansluter till varandra), jfr bilderna:

- Ett område med planterad tall på schaktmassor från anläggningsbygget. Ensartad tall utan inslag av brynelement (buskar mm).
- Ett område där hassel och en röjts fram och vissa öppna ytor skapats; står rätt vackert mot större björkar och tallar. Har fått lite av lövängs- och torrängskaraktär med vårblommor. Vätteros finns samt förhållandevis rikligt med tibast (mest i följande parti). Detta övergår gradvis i...
- Ett område i anslutning till stigen mot väg 6 där stora granar delvis skuggar denna. I anslutning finns även ett fuktigare klibbals/björkparti. En nedröjd hasselbuske (precis där fotot togs) är på väg att återhämta sig. Här förekom tidigare den till hasseln knutna vätterosen.

Målsättning för skötseln

Det rekreativa värdet av detta område innebär att arbetsinsatser för att skapa en tilltalande miljö kan prioriteras. Förslagsvis eftersträvas kulturlandskapskaraktärer (löväng, enbacke).

Tänkbara åtgärder:

- Skapande av en mer tilltalande övergång mellan den planterade tallbeståndet och gemensamhetsanläggningens gräsmattor, t ex inplantering av lövbuskar (exv. olvon, hägg, hassel, björk). En annan möjlighet vore plantering av körsbär/fågelbär (vackert på våren!)
- Förtsatta lätta röjningar i mittpartiet för gynnande av hassel och en. Några halvstora barrträd (mest gran) tas ned. Möjligen fagning (kvistborttagande) för markflorans skull. Det finns några björkar vilka kan 'hamlas'.
- Avverkning av de större granarna öster om stigen mot väg 6. Kan passera som mindre bygglov. Möjligen viss röjning i lövskogen med gynnande av björk och ask. Några halvstora klibbalar tas ned. Hasselbusken som tidigare röjts ned för utveckla sig igen.
- Man skulle kunna tänka sig att plantera ett par lindar (måste inköpas), lönnar eller möjligen askar med målsättningen att de skall utvecklas till 'vårdträd'. Lind och ask passar bra att hamla.

Löväng

Lövängar är slåtterhävdade fastmarker där det växer träd som används för lövtäkt (s k hamling). Efter slåttern betades ofta lövängarna. Denna naturtyp var tidigare mycket vanligt förekommande i Roslagen. Dominerande lövtäktsträd i Roslagens lövängsrester är ask, men även lind, alm och lönn hamlades ofta. Björk och klibbal påträffas på lite magrare och fuktigare marker, de har antagligen varit vanligare i lövängar förr. Hamlad sålg finns till en viss del i lövängar medan asp är ovanlig då den fälldes helt. Barrträd togs i allmänhet bort på grund av barrrens dåliga produktivitet. I lövängens buskskikt dominerar vanligen hassel, men try, apel, rönn, hagtorn och olvon är också vanliga. En behölls vanligen men stammades upp för att ge ett hållbart gårdsgårdsvirke.

Foto på löväng på Åland. Vi har (i område 8) vissa begränsade möjligheter att återskapa öppna ytor - marken är för stenig för annat än 'hackslåtter'. Hassel'runnor' finns redan och några björkar i anslutning till dessa som kan hamlas.

Område 9. Skogspartiet centralt i området

Beskrivning

Skogspartiet centralt i området skiljer sig inte väsentligt från vår övriga skog: lyckig småkuperad blandskog. Det har inte undersökts närmare.

Det finns ett par stigar ledande bl a mot väg 11.

Målsättning för skötseln

Tills vidare föreslås åtgärder inom detta område inte prioriteras.

Område 10. Rasmarker samt sumpskog vid början av väg 18.

Två smärre bestånd i början av väg 18 förtjänar att uppmärksammas:

- Ett rasmarksparti öster om vägen. Här har uppenbarligen någon slags aktivitet förekommit tidigare (gruvbrytning?). Stor risk att bryta benen bland stenblocken! Idag finns rätt många

lövträd (ask, sälj mm) med spår av hamling. I avvaktan på information om platsens historia föreslås partiet lämnas.

- Ett sumpskogsparti väster om vägen. Finns markerat i Skogsstyrelsens riksinventering av sumpskogar, jfr ovan. Beståndet skall lämnas till fri utveckling. Det genomkorsas av ett dike som avvattnar väg 18 mm. Naturvärdena hos sumpskogen skulle öka om avrinningen begränsas (men det kan ha oönskade effekter).